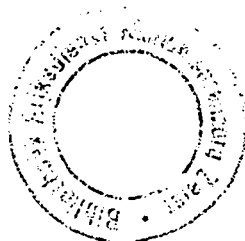

nr 2.9 n 69
Nieuw-
Vossemeer
CULT

CULTUURHISTORISCHE INVENTARISATIE PROVINCIE NOORD-BRABANT

GEMEENTE NIEUW-VOSSEMEER

INHOUD:

1.	Woord vooraf	3
2.	Criteria	4
3.	Werkwijze	7
4.	Historische karakteristiek van Nieuw-Vossemeer	10
	Landschap	
	Nederzettingen	
	Bebouwing en groenelementen	
5.	Overzicht van straten, gebouwen en groenelementen	13
6.	Literatuurlijst	19
7.	Kaart gemeente Nieuw-Vossemeer (bijlage)	

MON14

1. WOORD VOORAF

Dit rapport over Nieuw-Vossemeer maakt deel uit van de serie cultuurhistorische inventarisaties van Noord-Brabant. Het geeft per gemeente een overzicht van de waardevolle nederzettingen, gebouwen en groenelementen in de steden en dorpen van de provincie.

De snelle en vaak ingrijpende veranderingen in het Brabantse cultuurlandschap hebben de totstandkoming van een dergelijk overzicht urgent gemaakt. Ondanks de vervlakking en schaalvergroting bezit elke gemeente een eigen karakter in de bebouwing van de kern of het buitengebied. We doelen daarbij zeker niet alleen op de erkende monumentale gebouwen, maar evenzeer op de boerderijen, woonhuizen, fabrieksgebouwen, bruggen en sluizen, wegkruisen of een ijzeren sierhek en dorpslinde. Ook nieuwere zaken van kort voor en na de tweede wereldoorlog vragen hier en daar de aandacht.

Elementen uit het verleden kunnen als essentieel beschouwd worden voor de verscheidenheid en herkenbaarheid en daarmee voor de leefbaarheid in het algemeen.

Na het monumentenjaar 1975 heeft het provinciebestuur besloten om de cultuurhistorisch waardevolle bebouwing van de provincie vast te doen leggen. Hiervoor is in 1976 de "Inventarisatiecommissie Brabantse Monumenten" ingesteld. In deze commissie waren onder voorzitterschap van gedeputeerde drs. Y.P.W. van der Werff vertegenwoordigd: de Provinciale Planologische Dienst, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, de Stichting Het Brabants Landschap, de Provinciale Commissie Noord-Brabant van de Bond Heemschut, de Stichting Menno van Coehoorn, de Stichting Huis en Hoef van Brabant, de Boerderijcommissie van Brabants Heem, de Werkgroep Monumenten en Musea van de Culturele Raad, de Historische sectie van het Provinciaal Genootschap, de Stichting Monumentenwacht, de Kring van Archivarissen, de Stichting tot behoud van monumenten van Bedrijf en Techniek in het zuiden des Lands, de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en enkele deskundigen à titre personnel. In een later stadium is het voorzitterschap overgenomen door Gedeputeerde drs. J.M. van der Hart.

In september 1979 is een drietal inventariseurs aangesteld om een werkmodel te ontwikkelen en veldwerk en rapportage te verrichten. In 1982 is de IBM opgeheven waarna de begeleiding van het project aan de pas benoemde Provinciale Monumenten Commissie is overgedragen. Het rapport dat voor u ligt vertegenwoordigt een momentopname van een steeds voortschrijdende proces van veranderingen in de bebouwde omgeving.

Onderzoek en veldwerk vonden plaats in 1987 en werden verricht door drs. A.J.C. van Leeuwen, drs. N.C.M. Maes en H.Th.M. Ruiten, arch. HBO.

Wijzigingen die zich na deze datum voordeden, konden om organisatorische redenen niet meer in deze uitgave worden verwerkt.

's-Hertogenbosch, december 1988.

2. CRITERIA

Uit de vele objecten die voor inventarisatie in aanmerking kwamen, moest uiteraard een keus worden gedaan. Dat gebeurde aan de hand van een aantal criteria, die verder in dit hoofdstuk groepsgewijs worden omschreven.

Bij deze criteria wordt het bindend element in veel gevallen gevormd door de "historische karakteristiek" van de nederzetting. Wat wordt daaronder verstaan?

Een nederzetting is, in de hier gebruikte terminologie, een geheel van bebouwing, percelen, wegen en waterlopen, dat in de loop der tijd een meer of minder samenhangende vorm heeft opgeleverd. Het eigen karakter van een nederzetting is het produkt van een - al dan niet geleidelijke - historische ontwikkeling, die in vele gevallen tot op de dag van vandaag valt af te lezen, zowel aan het ruimtelijk patroon als aan de bebouwing zelf. Dat geldt in beginsel net zo goed voor een oud akkerdorp, als voor een moderne nieuwbouwwijk. Op zeker moment leidt een reeks van ontwikkelingen tot een situatie, waar de nederzetting voor ons gevoel een uitgesproken eigen vormidentiteit bereikt. Dát moment bepaalt de "historische karakteristiek" van de nederzetting, die dus als het ware de optel- en aftreksom is van een reeks structuurbepalende en structuurversturende ingrepen.

De invloed van dat moment kan zich, meer of minder nadrukkelijk zichtbaar, vaak uitstrekken tot het moment van nu. Zo is voor de landelijke nederzettingen tussen Oirschot en Best de situatie rond het midden van de vorige eeuw nu nog steeds beeldbepalend. Vandaar dat het moment van de historische karakteristiek ook omstreeks dat tijdstip is gekozen. Zowel de middeleeuwse aanleg, als de wijzigingen van na 1850 zijn daarbij als wezenlijke bestanddelen aan te merken. Een heel ander voorbeeld is de oude vestinggordel van Bergen op Zoom. Daar is een essentieel element in de historische karakteristiek, zoals die rond 1800 bestond, thans niet meer afleesbaar. In die tijd werd de stad sterk gedomineerd door haar uitgebreide vestingswerken. Sinds die echter aan het eind van de vorige eeuw zijn ontmanteld, wordt het huidige beeld bepaald door een parken-, straten- en bebouwingsgordel, die rond 1920 hun uiteindelijke vorm kregen. Daarmee is de historische karakteristiek van ca. 1800 nu dus niet meer relevant voor dit deel van de stad. Die van rond 1920 echter des te meer.

Tegen de achtergrond van deze historische karakteristiek zijn alle objecten afzonderlijk getoetst aan de volgende criteria:

o Architectonische en kunsthistorische criteria

- het object is een goed voorbeeld van een bepaalde stijl of bouwtrant, of van het werk van een bekend architect, stedenbouwkundige of kunstenaar
- het object is gaaf qua stijl en detaillering
- het object vertegenwoordigt een unieke (bouw) techniek, (bouw)- type of is typerend voor de ontwikkeling van de industriële techniek
- het object heeft esthetische waarde op grond van de vorm en detaillering van exterieur en/of interieur.

o Planologische, landschappelijke en stedenbouwkundige criteria

- het object vormt samen met bijgebouwen, kleine artefacten en erfbeplanting of tuinaanleg een karakteristiek geheel
- het object maakt deel uit van een groter historisch geheel of complex
- het object sluit, met name in historisch en geomorfologisch opzicht, aan bij het landschap
- het object maakt deel uit van een gebied met een grote continuïteit, waardoor het historisch patroon van verkaveling, wegen en waterlopen goed geconserveerd is gebleven
- het object vormt een onderdeel van een historische stedenbouwkundige structuur of een historisch nederzettingstype
- het object is karakteristiek voor stad, dorp of streek.

o Sociaal- en cultuurhistorische criteria

- aan het object zijn historische herinneringen verbonden in de ruimste zin van het woord
- het object vertegenwoordigt een aspect van de sociale of economische geschiedenis
- het object is representatief voor een bepaalde fase in de ontwikkeling van dorp, stad of streek.

Afhankelijk van de situatie en de aard van het object, was het ene criterium bij de selectie meer bepalend dan het andere.

Zo kan men zich voorstellen dat bij een eenvoudigvoorbeeld van landelijke bouwkunst criteria als type, bouwtechniek, samenhang met de directe of wijdere omgeving, historische verkaveling en patroon van wegen en waterlopen, meer gewicht in de schaal werpen, dan bij een kerkgebouw. Daar zullen eerder stijl, gaafheid van details, esthetische kwaliteiten en geschiedkundige aanknopingspunten de doorslag geven. Bij monumenten van jongere datum zijn op hun beurt bouwtype, techniek, vormgeving, architect en sociaal-historische betekenis weer het meest van belang.

De samenhang met de omgeving heeft bij de beoordeling een grote - zo niet dominerende - rol gespeeld. Objecten als daglonershuisen, weverswoningen, smidsen e.d., ontlenen vooral daaraan vaak hun bijzondere waarde. Een op zich interessant object, dat als laatste getuige de herinnering oproept aan een overigens verder geheel verstoorde situatie, scoort doorgaans minder hoog, dan een object dat deel uitmaakt van een karakteristieke, betrekkelijk ongerept gebleven omgeving. Daarentegen zal een in detail aangetaste reeks gebouwen, die een onderdeel vormt van een qua maat en schaal nog goed bewaarde en interessante structuur, op grond daarvan in deze inventarisatie juist worden meegenomen. Tenslotte heeft, zoals men begrijpen zal, ook de zeldzaamheidswaarde van een object of nederzettingstype bij de afwegingen meegespeeld.

Onnodig te zeggen dat genoemde criteria niet alleen van belang zijn in het kader van deze inventarisatie. Zij spelen een cruciale rol bij het concrete monumentenbeleid van de provincie Noord-Brabant: bij het bepalen van de prioriteiten voor het behoud* van cultuurhistorisch waardevolle objecten en het ontwikkelen van het daarvoor meest geëigende instrumentarium.

- * Naast genoemde criteria zullen in de praktijk ook andere factoren (bouwkundige staat, mogelijkheden tot functiewaardering, beschikbare middelen e.d.) het eventuele behoud van cultuurhistorisch waardevolle objecten bepalen.

3. WERKWIJZE

Bij het in kaart brengen en beschrijven van de verschillende cultuurhistorisch waardevolle objecten, met het doel een overzicht te geven van wat in de provincie op dit gebied bewaard is gebleven, werden de samenstellers met een aantal beperkingen geconfronteerd.

Om te beginnen was het met de beschikbare mankracht en financiële middelen, gelet ook op het tijdsbestek waarbinnen de werkzaamheden moesten worden afgerond, nauwelijks mogelijk uitvoerig bronnenonderzoek te verrichten naar de geschiedenis van een bepaald gebied. Men was voornamelijk aangewezen op de beschikbare informatie, die doorgaans schaars aanwezig en bovendien niet altijd even betrouwbaar bleek.

Daarnaast waren er ook problemen van meer praktische aard. Zo leende, vooral in dicht bebouwde kommen, de situatie er zich niet altijd voor om bijvoorbeeld alle gevels van een gebouw nauwgezet te bestuderen. Voor interieurs gold dit in nog sterkere mate; deze konden slechts bij hoge uitzondering worden bezichtigd. In verband daarmee kan het hier gepresenteerde materiaal slechts een indruk geven - zij het dan ook een redelijk verantwoorde - van de in de gebouwde omgeving aanwezige waarden, die voorwerp van monumentenzorg kunnen zijn en die bij planologische beslissingen in de beschouwing moeten worden betrokken.

Bij het bestuderen en beschrijven van de objecten is, zoals al aangestipt, de samenhang met de directe omgeving en met de nederzetting als geheel voortdurend goed in het oog gehouden. Een object kan, als deel én als exponent van een groter geheel, immers niet adequaat worden beschreven, als dit totaalbeeld bij de onderzoeker ontbreekt.

Belangrijke aanknopingspunten voor dit totaalbeeld vormen onder meer de specifieke kenmerken van de omgeving (hoogteligging, reliëf, perceelsvorm, bodemgebruik e.d.), die een rol hebben gespeeld met betrekking tot de plaats en aard van de nederzetting. Zo is er een hemelsbreed verschil tussen het landbouwgebied in de polders van Noordwest-Brabant en, om wat te noemen, een Kempens akkerdorp. In het eerste geval domineert het open, vlakke land, met zijn grote, verspreid gelegen boerenhoeven; in het tweede geval hebben we te maken met een veel kleinschaliger akkerstructuur met een lint van boerderijen, gelegen op de oeverwallen van beken. Behalve het onderkennen van verschillen in "decor", is ook het bepalen van de invloed daarop van historische en sociaal-economische factoren - als conjunctuur, machtspatronen, bestaansmiddelen, verkeersbindingen enz. - van groot belang voor het invullen van dat totaalbeeld. Een goed voorbeeld daarvan is Vught, dat zijn vorm met Markt en stationsbuurt kreeg onder invloed van de oude hoofdwegen tussen Eindhoven, Den Bosch en Tilburg, alsmede de latere spoorlijn.

En ten slotte kan ook literatuur over een gebied en de daarbinnen gelegen nederzettingen een - zij het vaak globaal - beeld geven van de dominanten die bij de ontwikkeling daarvan een rol hebben gespeeld.

Al dit materiaal te zamen vormt als het ware een soort "onderlegger", die in meerdere of mindere mate houvast biedt bij het verwerven van inzicht in hetgeen als karakteristiek mag worden aangemerkt.

In dit verband zijn ook oude kaarten van belang, vooral de sinds ca. 1830 gepubliceerde topografische kaarten 1:25.000 en 1:50.000. Deze zijn namelijk direct vergelijkbaar met de huidige stafkaarten van dezelfde schaal en geven daarvoor een goed beeld van het veranderingsproces dat zowel nederzettingen als landschap in de loop der tijd hebben ondergaan. Overigens is het patroon dat uit het bestuderen en vergelijken van deze kaarten naar voren kwam, steeds ter plekke aangevuld met eigen waarnemingen met betrekking tot stratenpatroon, bebouwing en beplanting.

In hoeverre is, ondanks de hier gekozen opzet, waarbij een aantal concrete criteria als uitgangspunten dienen, toch niet het gevaar aanwezig dat er bepaalde subjectieve elementen in de beoordeling sluiten?

Degene die de inventarisatie uitvoert, maakt uit wat hij wel en niet documenteert, Hij wordt daarbij geleid door zijn kennis van de historische karakteristiek van de nederzetting. Welke elementen bepalen het eigen - specifieke - karakter daarvan? Is dit "eigene" nog afleesbaar aan bebouwing of omgeving en in hoeverre is het door veranderingen verstoord?

Het zal duidelijk zijn dat alleen al dit deel van het afwegingsproces niet geheel objectief kán zijn. Het wordt immers niet alleen bepaald door de doelstelling van het onderzoek, maar ook de persoon van de inventarisator en de tijd waarvan hij het product is.

Tegelijkertijd echter mag men erop vertrouwen dat de systematiek en de criteria die aan dit onderzoek ten grondslag liggen, een zekere garantie bieden dat persoonlijke voorkeuren bij de beoordeling uiteindelijk nergens de boventoon voeren.

In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op het verband tussen de ruimtelijke vorm van de nederzetting en de geomorfologische en landschappelijke context waarin zij geplaatst moet worden. Aansluitend volgt een schets van de karakteristieke bebouwingstypen en groenelementen.

In het daarop volgende hoofdstuk worden de verschillende objecten alfabetisch per straat behandeld. Straten die zich onderscheiden door een duidelijke samenhang van de daarin gelegen objecten, worden in voorkomende gevallen bovendien afzonderlijk beschreven.

Per object worden vermeld: huisnummer, algemene typering, geschatte bouwdatum, exacte bouwdatum*. (b.v. blijkens muurankers, jaarsteen, literatuurvermelding), data van belangrijke wijzigingen, de aanwezigheid van eventuele artefacten, zoals stootstenen, hekpalen e.d., bijgebouwen (met vermelding van eventueel afwijkende datering), eventuele opmerkingen over details of bijzondere onderdelen**.

* In tegenstelling tot de geschatte bouwdatum is de exacte bouwdatum in de tekst steeds onderstreept aangegeven.

** Voor zover het rijksmonumenten betreft, zijn de beschrijvingen ontleend aan de officiële monumentenlijst, zo nodig onzerzijds aangevuld (aangegeven met N.B.).

Iedere inventarisatie bevat bovendien één of meer kaarten van het onderzoeksgebied, schaal 1:10.000 (bij dichtere bebouwing ook uitsneden met schaal ca. 1:5.000). Daarop zijn de volgende zaken aangegeven:

- geïnventariseerde objecten met cultuurhistorische betekenis (zwarte stip)
- beschermde monumenten (zwarte stip met cirkel)
- straatnamen en huisnummers
- gemeentegrenzen
- dijken, waterlopen en steilranden
- oude wegenpatronen en oude akkerbodems met een humusdikte van minimaal 50 cm (globaal aangegeven).

Beschermde stads- en dorpsgezichten, alsook landgoederen, zijn eveneens aangegeven. Groepen gebouwen die een karakteristiek geheel vormen of die deel uitmaken van een interessant nederzettingstype, zijn omlijnd.

4. HISTORISCHE KARAKTERISTIEK VAN NIEUW-VOSSEMEER

Landschap

De gemeente Nieuw-Vossemeer omvat het gelijknamige kerkdorp en de buurtschappen Hogendijk en Heensche Molen. De gemeente grenst in het westen aan de waterloop de Eendracht, welke tevens de provinciegrens vormt. Ten noorden en oosten wordt Nieuw-Vossemeer ingesloten door Steenberg en ten zuid-oosten ligt Halsteren. De natuurlijke westgrens volgt het beloop van de dijken van de Eendracht, de noordgrens volgt een gegraven waterloop in de Heensche Polder, de oostgrens volgt het wegen- en dijkenpatroon van de polders.

De gemeente wordt doorsneden door enige waterlopen, die deels een lineair karakter hebben en deels een kronkelig beloop, waaruit blijkt dat zij hun oorsprong hebben gehad in de periode van voor de inpoldering. Ten noorden van de dorpskern loopt een kreek, ten zuidwesten loopt een tweetal kreken en ten oosten van het dorp loopt de Rietkreek door een lager gelegen moerasachtig gebied.

De polders liggen globaal tussen 0,4 en 1,1 meter boven N.A.P. De kruinen der dijken liggen hoger, nl. op 3 tot 5,5 meter boven peil. De kern Nieuw-Vossemeer ligt op ca. 0,8 meter.

De bodem bestaat uit klei die voor een groot deel in de late middeleeuwen ten gevolge van overstromingen is afgezet.

De bedijking van het grondgebied der huidige gemeente vond plaats vanaf ca. 1515 toen onder meer te bedijken gorzen werden uitgegeven. Na afsluiting van De Eendracht zouden deze bedijkingen een eenheid hebben moeten vormen met de bedijkingen nabij Tholen. Deze afdamming bleef achterwege. In 1566 kwam de polder Nieuw-Vossemeer tot stand. In 1583 liep deze weer onder water, waarna de herdijking plaatsvond in 1609. De polders Schuddebeurs, Mattemburg en Nieuw-Vossemeer kwamen toen opnieuw tot stand met het Boerengors. In 1698 werd de Eendrachtpolder bedijkt en in 1869 de Beciuspolder.

Het landschap kent de volgende elementen:

- a. De bebouwde kom van het planmatige dorp Nieuw-Vossemeer.
- b. Het zeer regelmatig verkavelde gebied van de polders met waterlopen.

Het oorspronkelijke ruimtelijk patroon van het landschap is goed herkenbaar en draagt het kenmerk van de ontstaansperiode, zij het dat de verkaveling wat grootschaliger is geworden in de loop der tijd. De ontsluiting via polderdijken en enkele rechtlijnige polderwegen is echter nog steeds gehandhaafd.

Nederzettingen

Het karakter van het gebied wordt bepaald door planmatige bedijkingen van 1566 en vooral 1609. Het in de polder gestichte Nieuw-Vossemeer is in 1609 hersticht aan de monding van de Rietkreek op de hier gebruikelijke plattegrond van een dijk met haaks hierop gericht de Voorstraat met het kerkterrein. Parallel hieraan loopt de Achterstraat. De bebouwing toont hier nog het oude beeld van een- en tweelaags woningen, met de 17e eeuwse kerk en de na 1786 gestichte katholieke kerk aan de Achterstraat.

De gehuchten Hogendijk en Heensche Molen zijn langgerekte dijknederzettingen, het eerste met aan twee zijden sterk gewijzigde bebouwing, het tweede met bebouwing en de molen aan de noordzijde van de dijk. Aan de zuidkant liggen hier in de polder enige boerderijcomplexen.

Aan de dijk met de Eendracht liggen de restanten van de forten Zeeland, Suikerbrood, Maurits en Oranje.

Bebouwing en groenelementen

Boerderijen

In de gemeente bevinden zich enige gave polderboerderijen. Zoals gebruikelijk bestaan deze uit een groot, vrijstaand woongedeelte met middengang, een schuur en diverse bijgebouwen. Een der mooiste en oudste voorbeelden is het beschermde Pelsendijk 12A uit 1803 met waaiervensters en een hardstenen ingangsomlijsting met empire-karakter. Achter het huis een grote schuur onder rieten zadeldak en een varkenshok. Het complex is toegankelijk via een bruggetje. Op het dak van het woonhuis een dakruiter met klokje. Vele boerderijen dateren uit de 19e eeuw en vertonen in het woonhuis alle varianten van de woonhuisarchitectuur, die ook in de steden gebruikelijk zijn. Tolsedijk 1 heeft een eenvoudig woonhuis met zesruits ramen en kroonlijst en een schuur met roederamen in de bovenlichten. Ook Molenweg 3 met de kroonlijst op klossen, Moorseweg 1A, Pelsendijk 1 en Notendaalsedijk 5A horen bij de groep eenvoudige, klassiek aandoende complexen met hun zes- of achtruits schuiframen en geprofileerde lijsten. Al deze complexen kunnen nog uit de eerste helft van de 19e eeuw dateren. Wat jonger zijn enkele voorbeelden van pleistereclecticisme.

Rijksweg 8 heeft eclectische decoraties in de ramen met kuiven en afgeronde hoeken. Rijksweg 4 is vergelijkbaar, maar witgepleisterd. Van Hoofsweg 4 kan met de grote schuur iets ouder zijn, maar is gepleisterd en gewit. Molenweg 6 heeft speklagen en getoogde ramen en zal uit ca. 1890 dateren.

Het gotisch rationalisme van de "postkantorengotiek" treffen we aan bij het woonhuis van de in 1911 gebouwde boerderij Tolsedijk 10. Strakke motieven met een vleugje Nieuwe Kunst treffen we aan in Oude Heydijk 53A uit 1926, een voorbeeld van de taaiheid van een dergelijke stijl op het platteland. Molenweg 1 en Rolafseweg 7 (1935) tonen expressieve Amsterdamse-Schoolachtige vormen in bijvoorbeeld de erkers en bij de laatste in het expressieve hoge en steile dak. Het 19e eeuwse huis bij Moorseweg 10 heeft aan de wegzijde in 1950 een gevel in Delftse Schooltrant gekregen.

De grote schuren blijken veel minder rechtstreeks aan te sluiten bij de stijlontwikkeling van de woonhuizen. Tot na de Tweede Wereldoorlog keren de traditiegebonden hoofdvormen van wolfs- en zadeldak terug en de getoogde ramen en deuren. Ook de gebinten blijven tot die tijd in drie- of vierbeukige vorm in gebruik. Alleenstaande voorbeelden zijn Moorseweg 2 en Zeeweg 2.

Stoofweg 7 is een gaaf voorbeeld van de zeldzaam geworden woningen van landarbeiders. Een ander voorbeeld is Schoolstaat 52. De meeste van deze allereenvoudigste woningen zijn immers gesloopt of ingrijpend verbouwd.

Woonhuizen

Op een enkele uitzonderingen na bevinden alle oudere woonhuizen zich in de kom van Nieuw-Vossemeer. Een der oudste huizen, het molenaarshuis Rijksweg 47 uit 1709 bevindt zich in Heensche Molen. Het is gepleisterd en ietwat verbouwd. Rijksweg 67 in de zelfde buurtschap is een eenvoudige woning uit het eind van de 19e eeuw.

In de kom van Nieuw-Vossemeer zijn de huizen te vinden aan de Voor- en Achterstraat. Het gaat vrijwel zonder uitzondering om eenlaags rijtjeswoningen met bakstenen of gepleisterde voorgevels. Een uitzondering vormt Achterstraat 9 met verdieping en eenvoudige lijstgevel in gele steen. Het tweelaags herenhuis met kroonlijst en schilddak met hoekschoorstenen Achterstraat 21 is een wat uitzonderlijke verschijning.

Overigens treffen we ook hier weer dezelfde eclectische gevels met gestucte lijsten, kuiven en kroonlijsten aan als in het buitengebied. Voorbeelden zijn Achterstraat 3, 19, Schoolstraat 1 - 3, en Voorstraat 23-25 en 35. Het laatste pand heeft een grote bakstenen bedrijfsruimte. Wat eenvoudiger zijn Achterstraat 20-24 met baksteenpolychromie en Schoolstraat 5. De slagerij Achterstraat 25 heeft een asymmetrische gevel met siermetselwerk. Voorstraat 21 vertoont enige Nieuwe-Kunstmotieven.

Na de overstromingen van 1953 werden houten Zweedse woningen gebouwd, die we aantreffen in de Julianastraat, Oslostraat en Rode Kruisstraat. Aan de Schoolstraat 21-29 enige traditionele woningwetwoningen.

Openbare gebouwen

Voorstraat 42 is het voormalig raadhuis dat rond 1920 met een verdieping is verhoogd en een bakstenen gevel met erker en balkon heeft gekregen. Schoolstraat 13 is de voormalige school met kruisramen en speklagen uit 1913.

Kerkelijke gebouwen

Aan de Voorstraat de kerkring met het hervormde kerkgebouw uit 1649, dat bij een restauratie de 19e eeuwse gevel en torentje verloor voor reconstructie van de 17e eeuwse toestand. Op het kerkhof enige zerken vanaf ca. 1890.

Aan de Achterstraat ligt de opvallende neogotische kerk, een goed en markant voorbeeld van het werk van C.P. van Genk. Op het kerkhof o.a. een gietijzeren kruis met corpus. Naast de kerk de pastorie met asymmetrische gevel en schuiframen onder segmenttogen.

Aan de Platteweg een kruisbeeld uit ca. 1960.

Industriële gebouwen

In de gemeente treffen we een tweetal molens. Die aan de Rijksweg dateert uit 1714, die aan de Veerweg komt uit Assendelft en dateert in principe uit 1780. Aan de Voorstraat 43 een woonhuis met bedrijfsgedeelte. Aan de Rijksweg 7 en 45 een tweetal schuren, de laatste uit 1894.

Groenelementen

Verscheidene boerderijen hebben erfbeplanting van onder meer wilgen. Notendaalsedijk 5A heeft een oprijlaan met meidoorn en wilgen.